ACUMEN: INTERNATIONAL JOURNAL OF MULTIDISCIPLINARY RESEARCH
ISSN: 3060-4745 IF(Impact Factor)10.71 / 2025 Volume 3, Issue 11

AFG‘ONISTONDA INSON KAPITALINI RIVOJLANTIRISH, YOSHLAR BANDLIGI VA IQTISODIY O‘SISH: BRM 8 GA ERISHISHDAGI MUAMMOLAR VA IMKONIYATLAR

Noorullah Hamdard

Ilmiy rahbar: Fayaziddin Ghiasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada Afg‘onistonda inson kapitalini rivojlantirish, yoshlar bandligini ta’minlash va iqtisodiy o‘sish o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlik tahlil qilinadi. Tadqiqotda mamlakatdagi yoshlar salohiyatidan samarali foydalanish, ta’lim va kasbiy tayyorgarlik tizimini mehnat bozori talablariga moslashtirish, yoshlar uchun munosib va barqaror ish o‘rinlarini yaratish masalalariga alohida e’tibor qaratiladi. Shuningdek, Barqaror rivojlanish maqsadi 8 doirasida Afg‘onistonda mavjud iqtisodiy, ijtimoiy va institutsional muammolar hamda yoshlar bandligini kengaytirish orqali iqtisodiy faollikni oshirish imkoniyatlari o‘rganiladi. Tadqiqot natijalari inson kapitaliga investitsiyalarni ko‘paytirish, yoshlarning kasbiy ko‘nikmalarini rivojlantirish va tadbirkorlik faoliyatini qo‘llab-quvvatlash mamlakatning uzoq muddatli iqtisodiy rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatishi mumkinligini ko‘rsatadi.
Kalit so‘zlar: inson kapitali, yoshlar bandligi, iqtisodiy o‘sish, mehnat bozori, kasbiy ta’lim, yoshlar tadbirkorligi, munosib mehnat, barqaror rivojlanish, Afg‘oniston, BRM 8.

Аннотация: В статье анализируется взаимосвязь между развитием человеческого капитала, занятостью молодежи и экономическим ростом в Афганистане. Особое внимание уделяется эффективному использованию потенциала молодежи, адаптации системы образования и профессиональной подготовки к требованиям рынка труда, а также созданию достойных и устойчивых рабочих мест для молодых людей. Рассматриваются экономические, социальные и институциональные проблемы, препятствующие достижению Цели устойчивого развития 8, а также возможности повышения экономической активности посредством расширения занятости молодежи. Результаты исследования показывают, что увеличение инвестиций в человеческий капитал, развитие профессиональных навыков молодежи и поддержка предпринимательской активности могут способствовать долгосрочному экономическому развитию Афганистана.

Ключевые слова: человеческий капитал, занятость молодежи, экономический рост, рынок труда, профессиональное образование, молодежное предпринимательство, достойный труд, устойчивое развитие, Афганистан, ЦУР 8.

Abstract: This article examines the relationship between human capital development, youth employment, and economic growth in Afghanistan. Particular attention is paid to the effective utilization of youth potential, the alignment of education and vocational training with labor market requirements, and the creation of decent and sustainable employment opportunities for young people. The study explores the economic, social, and institutional challenges that hinder the achievement of Sustainable Development Goal 8, as well as opportunities to increase economic activity through expanded youth employment. The findings suggest that greater investment in human capital, development of young people's professional skills, and support for youth entrepreneurship can contribute to Afghanistan's long-term economic development.

Keywords: human capital, youth employment, economic growth, labor market, vocational education, youth entrepreneurship, decent work, sustainable development, Afghanistan, SDG 8.

Kirish

Zamonaviy iqtisodiy rivojlanish sharoitida inson kapitali mamlakatning iqtisodiy salohiyatini belgilovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Ta'lim, kasbiy bilim, amaliy ko‘nikmalar, sog‘lom mehnat resurslari va innovatsion qobiliyatlarning rivojlanganligi iqtisodiy samaradorlikni oshirish hamda barqaror iqtisodiy o‘sishni ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, aholisi tarkibida yoshlar ulushi yuqori bo‘lgan mamlakatlarda yosh avlodning bilim va mehnat salohiyatidan samarali foydalanish iqtisodiy taraqqiyotning muhim sharti hisoblanadi.

Afg‘oniston sharoitida ushbu masala alohida dolzarblik kasb etadi. Mamlakatda yoshlar katta mehnat resurslarini tashkil etishi bilan birga, ularning mehnat bozoriga muvaffaqiyatli kirib kelishi bilan bog‘liq qator muammolar mavjud. Sifatli ta'lim va kasbiy tayyorgarlik imkoniyatlarining yetarli emasligi, munosib ish o‘rinlarining cheklanganligi, norasmiy bandlikning keng tarqalishi hamda iqtisodiy imkoniyatlarning hududlar bo‘yicha notekis taqsimlanishi yoshlarning iqtisodiy faolligiga salbiy ta'sir ko‘rsatishi mumkin.

Inson kapitalining rivojlanishi va yoshlar bandligi iqtisodiy o‘sish bilan bevosita bog‘liq. Malakali va bilimli yoshlarning mehnat bozoriga kirib kelishi ishlab chiqarish unumdorligini oshirish, yangi biznes tashabbuslarini rivojlantirish va innovatsion faoliyatni kuchaytirish imkonini beradi. Aksincha, yoshlar o‘rtasidagi ishsizlik va

iqtisodiy faollikning pastligi mamlakatning ishlab chiqarish salohiyatidan to‘liq foydalanilmasligiga, kambag‘allikning davom etishiga va ijtimoiy-iqtisodiy muammolarning kuchayishiga olib kelishi mumkin.

Mazkur masala Birlashgan Millatlar Tashkilotining Barqaror rivojlanish maqsadlari, xususan, 8-maqsad — “Munosib mehnat va iqtisodiy o‘sish” bilan bevosita bog‘liq. BRM 8 doirasida samarali bandlikni kengaytirish, yoshlar uchun munosib ish o‘rinlarini yaratish, mehnat huquqlarini himoya qilish va inklyuziv iqtisodiy o‘sishni ta’minlash muhim vazifalar sifatida belgilanadi. Shu sababli Afg‘onistonda yoshlar bandligini rivojlantirish masalasini inson kapitali va iqtisodiy o‘sish bilan birgalikda o‘rganish ilmiy va amaliy jihatdan muhimdir.

Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi Afg‘onistonda inson kapitalini rivojlantirish va yoshlar bandligining iqtisodiy o‘sishga ta’sirini tahlil qilish hamda BRM 8 ga erishish jarayonida mavjud muammolar va imkoniyatlarni aniqlashdan iborat. Tadqiqot doirasida yoshlarning ta’lim va kasbiy tayyorgarligi, mehnat bozoridagi ishtiroki, bandlik imkoniyatlari va tadbirkorlik salohiyati kabi omillar tahlil qilinadi. Shuningdek, yoshlar uchun munosib mehnat sharoitlarini yaratish va inson kapitaliga investitsiyalarni oshirish orqali Afg‘onistonning iqtisodiy rivojlanish imkoniyatlari baholanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda Afg‘onistonda inson kapitalini rivojlantirish, yoshlar bandligi va iqtisodiy o‘sish o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlikni aniqlash uchun kompleks metodologik yondashuvdan foydalanildi. Tadqiqotning nazariy-metodologik asosini inson kapitali nazariyasi, mehnat bozori konsepsiyasi va barqaror rivojlanish tamoyillari tashkil etadi. Inson kapitali iqtisodiy rivojlanishning muhim resursi sifatida qaralib, ta’lim, kasbiy malaka, bilim, mehnat ko‘nikmalari va innovatsion salohiyatning rivojlanishi bilan bog‘liq holda o‘rganildi.

Tadqiqot jarayonida **tahlil va sintez usullaridan** foydalanildi. Tahlil usuli yordamida Afg‘onistondagi yoshlar bandligi, ta’lim darajasi, kasbiy tayyorgarlik, mehnat bozori va iqtisodiy rivojlanish bilan bog‘liq omillar alohida o‘rganildi. Sintez orqali esa ushbu omillar o‘rtasidagi o‘zaro aloqalar umumlashtirilib, inson kapitalining yoshlar bandligi va iqtisodiy o‘sishga ta’sir qiluvchi mexanizmlari aniqlandi.

Tadqiqotda **qiyosiy tahlil usuli** ham qo‘llanildi. Ushbu usul orqali Afg‘onistondagi yoshlar bandligi va inson kapitalini rivojlantirish bilan bog‘liq holatlar rivojlanayotgan mamlakatlarning umumiy tajribasi bilan taqqoslandi. Qiyosiy yondashuv Afg‘oniston mehnat bozorining o‘ziga xos muammolarini aniqlash va

boshqa mamlakatlarda qo‘llanilayotgan samarali mexanizmlarning mamlakat sharoitida qo‘llash imkoniyatlarini baholashga xizmat qildi.

Statistik va iqtisodiy tahlil usullaridan foydalanish orqali yoshlar bandligi, ishsizlik, ta’lim, mehnat bozoridagi ishtirok, iqtisodiy faollik va inson kapitalining rivojlanishi bilan bog‘liq ko‘rsatkichlar o‘rganildi. Mavjud statistik ma’lumotlarning dinamikasi tahlil qilinib, yoshlar bandligidagi o‘zgarishlarning iqtisodiy rivojlanish bilan bog‘liqligiga e’tibor qaratildi.

Shuningdek, tadqiqotda **tizimli yondashuv** asosida inson kapitali, ta’lim, yoshlar bandligi va iqtisodiy o‘sish yagona ijtimoiy-iqtisodiy tizimning o‘zaro bog‘liq elementlari sifatida ko‘rib chiqildi. Ushbu yondashuv yoshlar bandligiga faqat mehnat bozori muammosi sifatida emas, balki ta’lim, kasbiy rivojlanish, tadbirkorlik, ijtimoiy himoya va iqtisodiy siyosat bilan bog‘liq kompleks jarayon sifatida yondashish imkonini berdi.

Tadqiqotning muhim metodologik yo‘nalishlaridan biri **muammoli va institutsional tahlil** bo‘lib, unda yoshlar bandligiga to‘sqinlik qiluvchi iqtisodiy, ijtimoiy va institutsional omillar o‘rganildi. Xususan, ta’lim va mehnat bozori o‘rtasidagi nomutanosiblik, sifatli ish o‘rinlarining yetishmasligi, norasmiy bandlik va yoshlarning tadbirkorlik imkoniyatlari kabi masalalar tahlil qilindi.

Tadqiqotda xalqaro tashkilotlarning ochiq statistik ma’lumotlari, ilmiy adabiyotlar, tahliliy hisobotlar va Barqaror rivojlanish maqsadlariga oid materiallardan foydalanildi. Tadqiqot metodlarining o‘zaro uyg‘unligi Afg‘onistonda inson kapitali va yoshlar bandligining iqtisodiy o‘sishga ta’sirini kompleks ravishda baholash imkonini berdi.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalari Afg‘onistonda inson kapitalining rivojlanishi va yoshlar bandligini oshirish mamlakatning iqtisodiy o‘sish salohiyatini kuchaytiruvchi muhim omillar ekanligini ko‘rsatdi. Yoshlarning ta’lim va kasbiy tayyorgarlik darajasi ularning mehnat bozoridagi raqobatbardoshligini belgilovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Shu sababli inson kapitaliga yo‘naltirilgan investitsiyalar uzoq muddatli iqtisodiy rivojlanish uchun muhim strategik resurs sifatida namoyon bo‘ladi.

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, Afg‘onistonda yoshlarning iqtisodiy salohiyatidan to‘liq foydalanish imkoniyatlari bir qator muammolar bilan cheklanadi. Jumladan, sifatli ta’lim va kasbiy tayyorgarlik imkoniyatlarining cheklanganligi, mehnat bozorida munosib ish o‘rinlarining yetishmasligi hamda norasmiy bandlikning mavjudligi yoshlarning barqaror iqtisodiy faoliyatga jalb etilishiga salbiy ta’sir

ko‘rsatadi. Natijada yoshlarning muayyan qismi o‘z bilim va ko‘nikmalariga mos ish bilan ta’minlanmay qolishi mumkin.

Natijalar shuni ko‘rsatadiki, **kasbiy ta’limni rivojlantirish** yoshlar bandligini oshirishning eng muhim yo‘nalishlaridan biridir. Mehnat bozorida talab yuqori bo‘lgan kasblar bo‘yicha qisqa muddatli va amaliy yo‘naltirilgan ta’lim dasturlarini kengaytirish yoshlarning ishga joylashish imkoniyatlarini oshirishi mumkin. Ayniqsa, raqamli texnologiyalar, xizmat ko‘rsatish, qishloq xo‘jaligi, kichik biznes va zamonaviy ishlab chiqarish yo‘nalishlarida kasbiy ko‘nikmalarni shakllantirish iqtisodiy faollikni kuchaytirish uchun muhim imkoniyat yaratadi.

Tadqiqot natijalari yoshlar **tadbirkorligini rivojlantirish** ham iqtisodiy o‘sishning muhim manbalaridan biri bo‘lishi mumkinligini ko‘rsatdi. Yoshlarning biznes boshlash imkoniyatlarini kengaytirish, moliyaviy resurslardan foydalanishni yaxshilash, tadbirkorlik bo‘yicha maslahat va ta’lim xizmatlarini rivojlantirish yangi ish o‘rinlarining yaratilishiga olib kelishi mumkin. Shu bilan birga, kichik va o‘rta biznesning rivojlanishi mahalliy iqtisodiy faollikni oshirishga yordam beradi.

Yana bir muhim natija shundan iboratki, yoshlar bandligi va iqtisodiy o‘sish o‘rtasidagi bog‘liqlik ikki tomonlama xarakterga ega. Bir tomondan, iqtisodiy o‘sish yangi ish o‘rinlarini yaratish uchun imkoniyatlarni kengaytiradi. Ikkinchi tomondan, bilimli, malakali va iqtisodiy faol yoshlarning ko‘payishi ishlab chiqarish samaradorligini oshirib, iqtisodiy o‘sishga qo‘shimcha turtki beradi. Demak, yoshlar bandligini rivojlantirish iqtisodiy siyosatning alohida yo‘nalishi emas, balki iqtisodiy o‘sishni ta’minlash strategiyasining tarkibiy qismi sifatida qaralishi lozim.

Tadqiqotda BRM 8 ga erishish nuqtayi nazaridan ham muhim natijalar olindi. Munosib mehnat va iqtisodiy o‘sishni ta’minlash uchun yoshlar uchun nafaqat ish o‘rinlarini ko‘paytirish, balki xavfsiz, barqaror, adolatli va munosib mehnat sharoitlarini yaratish zarurligi aniqlandi. Bu esa mehnat huquqlarini himoya qilish, ijtimoiy himoya mexanizmlarini takomillashtirish va norasmiy bandlikni qisqartirish bilan bevosita bog‘liq.

Umuman olganda, natijalar Afg‘oniston uchun inson kapitaliga investitsiyalarni oshirish, ta’lim va mehnat bozori o‘rtasidagi aloqalarni kuchaytirish, yoshlar tadbirkorligini qo‘llab-quvvatlash va munosib ish o‘rinlarini yaratish iqtisodiy rivojlanishning istiqbolli yo‘nalishlari ekanligini ko‘rsatdi. Mazkur choralar izchil amalga oshirilgan taqdirda yoshlarning iqtisodiy salohiyatidan samaraliroq foydalanish, bandlik darajasini oshirish va mamlakatning BRM 8 ga erishish imkoniyatlarini kuchaytirish mumkin.

MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari Afg‘onistonda inson kapitalini rivojlantirish, yoshlar bandligini ta’minlash va iqtisodiy o‘sish o‘rtasida uzviy bog‘liqlik mavjudligini ko‘rsatadi. Inson kapitalining sifati mamlakatning ishlab chiqarish salohiyati, mehnat unumdorligi va iqtisodiy raqobatbardoshligiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Shu sababli yoshlarning bilim, kasbiy malaka va amaliy ko‘nikmalarini rivojlantirish Afg‘oniston iqtisodiy siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri bo‘lishi lozim.

Afg‘onistonda yoshlar mehnat bozorining muhim qismini tashkil etadi. Biroq yoshlarning katta qismi uchun sifatli va barqaror ish o‘rinlarining yetarli emasligi inson kapitalidan to‘liq foydalanishga to‘sqinlik qilmoqda. Ayniqsa, ta’lim tizimida olinayotgan bilimlar bilan mehnat bozori talab qilayotgan amaliy ko‘nikmalar o‘rtasidagi tafovut yoshlarning ishga joylashish imkoniyatlarini cheklashi mumkin. Shu nuqtayi nazardan, ta’lim dasturlarini mehnat bozori ehtiyojlariga moslashtirish va kasbiy ta’limning amaliy yo‘nalishini kuchaytirish muhim ahamiyatga ega.

Muhokama natijalari shuni ko‘rsatadiki, yoshlar bandligini oshirish faqat davlat tomonidan yangi ish o‘rinlarini yaratish bilan cheklanmasligi kerak. Xususiy sektor, kichik va o‘rta biznes hamda yoshlar tadbirkorligini rivojlantirish orqali yangi iqtisodiy imkoniyatlarni shakllantirish zarur. Yosh tadbirkorlarni moliyaviy va maslahat xizmatlari bilan ta’minlash, biznes ko‘nikmalarini rivojlantirish hamda innovatsion loyihalarni qo‘llab-quvvatlash yoshlarning iqtisodiy mustaqilligini oshirishi mumkin.

Shuningdek, norasmiy bandlik masalasi alohida e’tibor talab qiladi. Norasmiy sektorda faoliyat yuritayotgan yoshlar ko‘pincha barqaror daromad, ijtimoiy himoya va mehnat huquqlarining kafolatlaridan to‘liq foydalana olmaydi. Shu sababli mehnat bozorini rasmiylashtirish, ish beruvchilar va xodimlar o‘rtasidagi mehnat munosabatlarini takomillashtirish hamda ijtimoiy himoya mexanizmlarini kuchaytirish BRM 8 doirasidagi muhim vazifalardan biridir.

Afg‘onistonning iqtisodiy rivojlanishida inson kapitaliga investitsiyalarni oshirish uzoq muddatli strategik ahamiyatga ega. Ta’lim va kasbiy tayyorgarlikka yo‘naltirilgan investitsiyalar qisqa muddatda bandlikni yaxshilashi bilan birga, uzoq muddatda mehnat unumdorligi, innovatsion faoliyat va iqtisodiy raqobatbardoshlikni oshirishi mumkin. Shu bilan birga, yoshlar bandligining oshishi aholi daromadlarini ko‘paytirib, kambag‘allikni kamaytirish va ichki iqtisodiy talabni kuchaytirishga xizmat qiladi.

BRM 8 ga erishish nuqtayi nazaridan Afg‘oniston uchun asosiy vazifa iqtisodiy o‘sish va ijtimoiy rivojlanish o‘rtasidagi muvozanatni ta’minlashdan iborat. Iqtisodiy o‘sish yangi ish o‘rinlari yaratish bilan birga, bu ish o‘rinlarining munosib, xavfsiz va

barqaror bo‘lishini ham ta’minlashi kerak. Shundagina iqtisodiy rivojlanish inklyuziv xarakterga ega bo‘lib, aholining keng qatlamlariga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

XULOSA

Tadqiqot natijalari Afg‘onistonda inson kapitalini rivojlantirish va yoshlar bandligini ta’minlash barqaror iqtisodiy o‘sishga erishishning muhim shartlaridan biri ekanligini ko‘rsatdi. Yoshlarning bilim va kasbiy salohiyatidan samarali foydalanish mamlakatning mehnat unumdorligini oshirish, tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish va iqtisodiy faollikni kuchaytirish imkonini beradi.

Afg‘onistonda yoshlar bandligini rivojlantirish uchun ta’lim va mehnat bozori o‘rtasidagi aloqalarni kuchaytirish, amaliy kasbiy tayyorgarlik dasturlarini kengaytirish va yoshlarning zamonaviy kasblarni egallash imkoniyatlarini oshirish zarur. Ayniqsa, raqamli texnologiyalar, tadbirkorlik, xizmat ko‘rsatish va ishlab chiqarish sohalarida kasbiy ko‘nikmalarni shakllantirish yoshlar uchun yangi bandlik imkoniyatlarini yaratishi mumkin.

Shuningdek, yoshlar tadbirkorligini qo‘llab-quvvatlash, kichik va o‘rta biznesni rivojlantirish hamda yoshlarning moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish muhim ahamiyatga ega. Bunday mexanizmlar nafaqat yoshlarning o‘zini ish bilan ta’minlashiga, balki yangi ish o‘rinlarini yaratishiga ham yordam beradi.

Tadqiqot asosida Afg‘onistonda BRM 8 ga erishish uchun inson kapitaliga investitsiyalarni ko‘paytirish, yoshlar uchun munosib va barqaror ish o‘rinlarini yaratish, norasmiy bandlikni qisqartirish, kasbiy ta’limni mehnat bozori talablariga moslashtirish va yoshlar tadbirkorligini qo‘llab-quvvatlash zarurligi aniqlandi. Mazkur yo‘nalishlarning izchil amalga oshirilishi yoshlarning iqtisodiy salohiyatidan samarali foydalanish va mamlakatning uzoq muddatli iqtisodiy rivojlanishini ta’minlashga xizmat qiladi.

Umuman olganda, inson kapitali, yoshlar bandligi va iqtisodiy o‘sish bir-birini to‘ldiruvchi jarayonlar hisoblanadi. Yoshlarning bilim va ko‘nikmalarini rivojlantirish hamda ularni munosib mehnat faoliyatiga jalb etish Afg‘onistonning iqtisodiy barqarorligini mustahkamlash bilan birga, mamlakatning Barqaror rivojlanish maqsadlari, xususan, BRM 8 ga erishish imkoniyatlarini ham kengaytiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. United Nations. Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. New York: United Nations, 2015.
2. United Nations. Sustainable Development Goal 8: Decent Work and Economic Growth. New York: United Nations.

ISSN: 3060-4745 IF(Impact Factor)10.71 / 2025 Volume 3, Issue 11

3. International Labour Organization. Decent Work and the 2030 Agenda for Sustainable Development. Geneva: ILO.
4. International Labour Organization. World Employment and Social Outlook: Trends 2024. Geneva: ILO, 2024.
5. International Labour Organization. World Employment and Social Outlook: Trends 2025. Geneva: ILO, 2025.
6. World Bank. World Development Report 2019: The Changing Nature of Work. Washington, DC: World Bank, 2019.
7. World Bank. World Development Indicators. Washington, DC: World Bank.
8. World Bank. Afghanistan Development Update. Washington, DC: World Bank.
9. World Bank. Afghanistan Economic Monitor. Washington, DC: World Bank.
10. United Nations Development Programme. Human Development Report 2023/2024: Breaking the Gridlock. New York: UNDP, 2024.
11. United Nations Development Programme. Afghanistan Human Development Report. New York: UNDP.
12. Asian Development Bank. Asian Development Outlook 2024. Manila: Asian Development Bank, 2024.